

Népéért, hazájáért harcoló, bátor, lelkes sereg

A szegedi MEFESZ rövid története

A MEFESZ (Magyar Egyetemisták és Főiskolások Egységes Szövetsége) egykori vezetőjével, Kiss Tamással, valamint a diákszervezet vezetőségi tagjával, Tóth Imrével néhány nappal ezelőtt egy beszélgetés keretében rekonstruáltuk az 1956-os év szegedi októberi eseményeit. Az rögtön kiderült: Kiss Tamásék sem gondolták az induláskor, hogy október 20-ra egy országos méretűvé kiteljesedő szervezetnek lesznek a kezdeményezői.

1956. október 9-én Kiss Tamás másodéves joghallgató megérkezik Szegedre egy Mohács melletti DISZ-éptőtáborból. A szegedi tudományegyetem hallgatója az árvíz sújtotta területeken építette újjá társadalmi munkában a rombadólt házakat. Az egyetem folyosóin ekkor már nagy a mozgolódás. A hallgatók az Irodalmi Újság cikkeit és a Szabad Európa Rádió híreit tárgyalják, kommentálják.

Valami van a levegőben.

Kiss Tamás és barátai egyelőre még nem nagyon tudják, hogy mit lehet csinálni, de azt érzik, hogy most lehet és kell valamit lépni. Október 13-án Kiss Tamás évfolyamtársa és barátja, Lejtényi András megmutat Kissnek egy Budapestről érkezett röplapot, amelyen egybeként az olvasható, hogy az egyetemisták bojkottálják az országos nyelvi oktatást az egyetemeken és főiskolákon. Kiss közli Lejtényivel, hogy más problémák is vannak itt, nem csak az ország nyelv, s zserinte most az lenne a legcélszerűbb és a leghatékonyabb, ha a felmerülő gondok megoldására létrehoznának egy önálló diákszervezetet. Lejtényinek tetszik az ötlet. Abban maradnak, hogy ezt elmondják barátaiknak is. Kiss Tamás még aznap este elmege a szintén másodéves joghallgatóhoz, Tóth Imréhez, s beszámol neki tervükről. Kiss, Tóth és Lejtényi október 14-én a diáklklubban, 15-én pedig az egyetem folyosóin vezetnek elő a témát az ismerősöknek és barátoknak.

A hír szűk körben terjed.

Október 16-ig körülbelül harminc-negyen ember beszélget és vitatkozik az önálló érdekvédelmi diákszervezet létrehozásáról. A „valami van a levegőben”-hangulatát érzékelve az egyetemi pártbizottság és DISZ-bizottság elhatározza, hogy október 16-ra, keddre diákgyűlést hív össze az Auditórium maximumba, amelyen elmagyarázzák majd az egyetemistáknak, mit hogyan kell manapság érteni és értelmezni. Lejtényiek, miután tudomást szereznek a pártvezetők tervéről, úgy döntenek, hogy ezen a gyűlésen adják majd elő elpézeléseiket. Az előadóterembe lépve meglepetten látják, hogy a nagygyűlés kezdeményezői nem a katedrán, hanem a padosorokban foglalnak helyet. Lejtényi és Kiss gyorsan felalálja magát, elfoglalják az üres emelvényt, és ismertetik elképzeléseiket az új ifjúsági szervezetről. A résztvevők lelkesen megtapsolják a szónokokat. Hozzászólások következnek. A DISZ-es felszólalót le-

Jobbról balra: a mikrofonnál Lejtényi András, mellette Kiss Tamás, a MEFESZ vezetője, és dr. Perbiró József egyetemi tanár, levezető elnök. (A rendőrségi fotó a MEFESZ 1956. október 20-i nagygyűlésén készült)

hurroga és kifütyüli a gyűlésen résztvevő mintegy másfélezer hallgató.

A késő éjszakába nyúló tömeggyűlésen – melynek első részében az oktatással kapcsolatos problémák kerülnek felszínre, s csak később hangoznak el egyre keményebb és keményebb politikai követelések, mint például, hogy a szovjet csapatokat vonják ki Magyarországról, és vizsgálják felül a Varsói Szerződést – bejelentik, hogy megalakítottak tekintik az új diákszervezetet, a MEFESZ-t. Lejtényiek elmondják még, hogy a következő nagygyűlésre, amit már ők hívnak össze, részletes szervezeti szabályzatot és programtervezetet állítanak össze. Aznap éjjel Kiss Tamásék az egyik diákothonban megfogalmazzák egy felhívást, amiben kéri az ország összes egyetemét és főiskoláját, hogy csatlakozzanak az általuk létrehozott szervezethez. Október 17-én, szerdán az egyetem karain spontán módon gyűléseknek a hallgatók, amelyek megválasztják MEFESZ-delegáltjaikat. A Szegeden tartózkodó oktatásügyi miniszter, Kónya Albert a déli órákban a jogi karon tesz látogatást, ahol éppen egy ilyen gyűlésbe botlik bele. Aznap összeáll a tizenharcos tagú MEFESZ-bizottság, s kidolgozza azt a szervezeti szabályzat-tervezetet, illetve programtervezetet, amelyet majd az október 20-i nagygyűlésen terjesztenek elő és vitatnak meg. Október 18-án Tóth Imre a fővárosba utazik, hogy a pesti egyetemek hallgatóival ismertesse törekvéseiket. Október 20-án, szombaton délelőtt az Államvédelmi Hatóság emberei azzal a céllal fogják körbe az egyetem Ady téri épületét, hogy letartóztassák a MEFESZ-vezetőit. Az egyetem vezetői Kónya Albert segítségét kéri.

Az oktatásügyi miniszter közbenjárására visszavonják

Börtönök és évek

Az 1958 elején Szegeden lefolytatott úgynevezett MEFESZ-pernek kilenc vádlottja volt. Az elsőrendű vádlott, Kiss Tamás nyolc év, a másodrendű Tóth Imre pedig tíz év börtönbüntetést kapott. Később mérsékeltek büntetésüket. Lejtényi Andrásról, aki 1956 decemberében Kanadába disszidált, harminchárom éve semmit sem tudnak társai. Kiss Tamás és Tóth Imre, akiket mindemellett kizártak

az ország összes egyeteméről, 1961-ben amnesztíával szabadultak. Börtönbüntetésüket a szegedi Csillagban, a váci fegyházban, illetve a budapesti gyűjtőfogházban töltötték. Tóth Imre nyomdai korrektorként, Kiss Tamás pedig – aki végül is 1976-ban elvégezte levelezőn a jogi egyetemet, mely után hosszú évekig tévész-jogászként dolgozott – Balassagyarmat alpolgármesterként ment nyugdíjba.

az ávósokat. A délutáni nagygyűlésre annyian jönnek össze, hogy nem férnek el az Auditórium maximumban, sok százan kinn rekednek az aulában és a folyosókon. A gyűlés elején Kiss Tamás, a MEFESZ vezetője felolvassa az üdvözlő táviratokat. „(...) Fogadjátok forró üdvözlötünket és egyetértésünket! Harcotokban mellettünk állunk! A Budapesti Agrártudományi Egyetem ifjúsága. (Taps.)” Ezt követően dr. Perbiró József egyetemi tanár, a nagygyűlés levezető elnöke bejelenti, hogy Lejtényi joghallgató előterjeszti a szervezeti szabályzat-tervezetet, s kéri, hogy a hozzászólók a rend megtartása érdekében először a szervezeti szabályzathoz szóljanak hozzá. „(...) (érthetetlen).....István negyedéves orvostanhallgató: Kedves barátaim, kedves diáktársak! Óriási horderejű dolgokat hallott itt ma a szegedi ifjúság. Hatalmas energiák csaptak fel sorainkból, olyan erők, amelyeket csaknem egy évtizedig elnyomott a Kelet felé elterelő.....(érthetetlen).....lélektelen..... Elfajtották azt a lelkes hangot, mely az ifjúság örökké optimista, tenni-vágyó, gyönyörű eszméit

hirdethette volna. Bilincsek raktak kezeinkre, lefogták szánkat, más jelszavakat hangoztattak velünk, és gyűlöletet hirdettek sorainkból.....(érthetetlen).....(Éljen! Taps.).....ifjúsága hatalmas erővel elsöpri e szegénytelen korszak utolsó foltjait is. Gigantikus erővel tör fel fel szabadult lelkesedésünk, tenniakarásunk. (...) Hol van most a DISZ? Az egyetemi DISZ-vezetők mit tesznek most? Megmondom: leg-többjük megbújik a vihar elől, mert érzik, hogy erősen megbáznának, mert az ifjúság bizalmának egy szikrája sincs fölöttük, mely megvédené őket. Dr. Perbiró József levezető elnök: Kérem abba-hagyni! A szervezeti sa-

bályzathoz tessék hozzászólni. Általános frázisokról most ne tessék beszélni. Hadd mondjam el, sorra kerülnek ezek az általános hozzászólások, akkor hozzászólhat. (...) Lejtényi András: Második pont, A. bekezdés: A MEFESZ működésében független, szabad szervezet. Elhatározásaiban a tiszta marxista-leninista párt irányvonalát követi. Fellépéseit, döntéseit, határozatait kizárólag a tagság többségének beleegyezésével hozza. (...) Hegyi Róbert orvostanhallgató: Ezzel a ponttal kapcsolatban szeretném, ha konkretizálnánk a tiszta marxista pártnak a fogalmát. Határozzuk meg úgy, hogy a XX. Kongresszus szellemében, mert 1950-ben is tiszta marxista pártnak nevezték magukat Rákosiék. (Taps.) (...) Lejtényi András: A szövetség célja, hogy az egyetemről és főiskolákról kikerülő ifjúság, mely a nemzet agyát van hivatva képviselni, ne közönyös, passzív tömeg, ne gyáva, gerinctelen és önző réteg legyen, hanem népéért, hazájáért, boldogabb jövőnkért harcoló bátor, lelkes sereg. Ne riadjon vissza az igaz szó kimondásától, hanem képzettségével, tudásával, tehetségével népünket, hazánkat szolgálja. E pont indoklása: Sztalin és Rákosi rendszere szellemi nyomorékokat, fejbőlintőjénosokat nevelt. Kíméletlen és embertelen retorziókat al-

kalmaztak azok ellen, akik a józan ész, az emberiség hangján mertek felszólalni brutalitásuk, baklövésük ellen. (...) Dr. Perbiró József: Rektor urat illeti a szólás! A rektor: Kedves barátaim! Én a magam részéről a MEFESZ megalakulását de facto elismerem, és az ifjúságnak az itt megjelent demokratikus gyűléseket a szegedi ifjúság képviselőiként fogadom el, és mindezt az Egyetemi Tanács elé fogom terjeszteni. (...) Meggyőződésem arról, hogy az egyetemünk ifjúsága itt komolyan foglalkozik az őket illető kérdésekkel, és hiszem azt is, hogy az Egyetemi Diák-nács segíteni fog engem abban, hogy az egyetemen a következő napokban, a következő hetekben teljes rend és nyugalom legyen.”

A szervezeti szabályzat elfogadása és a tanulmányi programponatok ismertetése után Kiss Tamás felolvassa a MEFESZ politikai követeléseit: „Követeljük, hogy állítsák bíróság elé azokat, akik felelősek az elmúlt időszak bűneiért! E tárgyalásoknak a legnagyobb nyilvánosság előtt kell lefolyniuk. (Taps.) Követeljük a tájékoztatás szabadságát. (Taps.) Követeljük, hogy Nagy Imrét és Lukács Györgyöt válasszák be a központi vezetőségbe! (Taps.) Bérügyi reformot követelünk! Állapítsák meg az államtól származó összjövetelem felső határát és

gyorsítsák meg az alacsony bérek felemelésének ütemét! (Taps.) Követeljük a halálbüntetés eltörlését a politikai bűncselekményeknél! (Taps.) Új alapokra fektetett szabad, demokratikus választási rendszert követelünk! (Taps.) Követeljük, hogy az egyetemi ifjúság nagyobb részt kapjon az ország politikai és egyéb ügyeinek intézésében! (Taps.) (...) Halász György negyedéves orvostanhallgató: A politikai célkitűzéshez szeretnék még hozzájárulni annyiban, hogy azt hiszem, ma minden magyar embernek az egyik legfőbb vágya, hogy a most talán tízezres és tízezres tömegben jelenlévő... (Zúgás.) ...az országból távolítsák el. (Éljen! Taps.) Dr. Perbiró József: Engedjék meg, hogy óva intsem a nagygyűlést, hogy ilyen provokációs kijelentéseknek bedűljön. Tessék kérem alaposan meggondolni, hogy mit mondanak. (Helyes! Taps.) Ezzel kapcsolatban legyen szabad csak azt mondani, hogy bizonyára hallottatok arról, hogy a keddi gyűlésünk végén bizonyos mértékű elhajlás történt. Ennek érdekében nagyon megkérlek benneteket, hogy ha javaslattal jöttök, olyan javaslattal jertek, ami reális, és aminek.....(Zúg a hallgató-ság.)....., legyen szabad ezzel csak annyit mondanom, hogy ez a kérdés, az a szovjet csapatok kivonása, ez nem olyan probléma, amit mi megoldhatunk. A Varsói Szerződés még fennáll, az még jógát nem vesztette. Várjuk meg, hogy olyan hatalmi szervezet döntsön, amelynek ez jogában áll. Én a legmesszebbmenőkig óva akarom inteni a fiatalokat, illetve saját magamat is ezen dologgal kapcsolatban, hogy ne lőjünk túl a célon. Inkább háromszor gondoljunk meg egy dolgot, utána lépjünk egyet. (Helyes, taps.) Én egészen egyszerű ember vagyok, tiltakozom az ellen a kifejezés ellen, hogy provokátor vagyok. Becsületes embernek tartom magam. (...) Az elvtárs, ezt provokációnak nevezte, hogyan lehet ezt az elnevezést a parasztok és a munkások előtt..... (Zúg a tömeg, tapsolnak.) Kiss Tamás: Szögezzük le azt, hogy a jelenlegi gyűlésünknek a célja egy diákifjúsági szervezet szervezeti problémáinak a megtárgyalása. Ez a diákifjúsági szervezet abban az esetben, ha az ország többi szervezete is követeli ezt, és abban az esetben, ha bármilyen más módon ez a kérdés parlamentáris vagy bármilyen formában felvetődik, ez a szervezet csatlakozni fog ehhez. Ez természetes. De jelenleg ennek a megtárgyalása nem a mi feladatunk, és csak zavarná a mi szervezeti problémáink gyors megoldását. (Helyes! Taps.)”

Tóth Imréék 1956 novemberében partizánakciót szerveznek Szegeden. Röplapjukon a következőt hirdetik: aki nem ért egyet a Kádár-rendszerrel, ne menjen ki az utcára november 23-án.

Azt mesélik, hogy a meghirdetett időpontban alig járt-kelt valaki a városban...

(Az idézett részeket a MEFESZ október 20-i nagygyűlése hanganyagának szöveg-hű leiratából vettük.)

Kész, vége, KISZ

A MEFESZ, mely végeredményben három szegedi joghallgató ötlete nyomán vált hét nap alatt országos hírű és méretű mozgalommá, október 23-a után gyakorlatilag megszűnt, hiszen helyette egyetemi forradalmi bizottságok alakultak a felsőoktatási intézményekben. November 4-ikét követően az ország egyetemén megpróbálták feléleszteni a MEFESZ-szervezeteket. A kísérletek azonban kudarcba fulladtak, mert jött az MSZMP, és hozzáállott az agymosáshoz, egybeként a MEFESZ átalakításához. Munkájuk eredményeként a MEFESZ már csak elnevezésben volt azonos az október 16-án létrejött diákszervezettel, decemberben már szilárd kommunista vezetés alatt dolgozott. A KISZ zászlóbontásakor fokozatosan megszűnt a működését, tagjainak egy része felvételét kérte a Kommunista Ifjúsági Szövetségbe.